

Interview met Derk Hageman

Martin van der Linde - Zwolle, 19 september 2014

Derk Hageman (Zwolle, 16 mei 1921 - Zwolle, 6 mei 2015) nam na het overlijden van zijn vader in 1950 samen met zijn broer Marten de boerderij van zijn ouders op de Oosterenk in Zwolle over. Hun gemengde vee- en tuinbouwbedrijf moest in 1963 wijken voor de uitbreiding van de stad. Een lastige tijd voor Derk en Marten. Uiteindelijk konden ze in de buurschap Schelle een nieuw bedrijf kopen en daar hun boerderij voortzetten. Toen Marten in 1984 stopte en diens zoon hem opvolgde werd het bedrijf gesplitst, waarna Derk nog tot 2009 hobbymatig doorboerde. Derk trouwde in 1957 met Trijntje de Groot uit Westenholte. Samen kregen ze twee kinderen: Henry (1958) en Rita (1959).

'Ik ben geboren op 16 mei 1921 aan de Wipstrikkerallee. Mijn ouders, Hendrikus en Gerrigje Hageman, woonden toen nog bij mijn oma in huis. Dat kwam omdat mijn opa van vaders kant plotseling was overleden. Dus toen mijn ouders trouwden, konden ze niet weg. Mijn vader had ook een broer, maar die had een klompvoet. Als je in een boerenbedrijf bent en je kunt niet goed lopen, dan is het niet wat. In 1923 kon mijn vader van een weduwe een bedrijfje pachten aan de Ossenkampsweg 5 op de Oosterenk, vlakbij het Gemeentelijk Sportpark. Toen zijn m'n ouders daar gaan wonen en bij m'n oma weggegaan. We waren thuis met drie jongens en vier meisjes. Die weduvrouw woonde met haar dochter bij ons onder één dak, in een kleine uitbouw aan de zijkant van het huis. Haar dochter is later getrouwd met Pelleboer. Zij woonden aan de andere kant naast ons. Wij zaten dus precies tussen de familie in.

Een hele koppel

Iedereen bij ons thuis moest meehelpen op de boerderij. Dat was de gewoonte in de regio. Je had hier veel van die kleine melkveebedrijfjes met tuinbouw erbij. Het was allemaal handwerk wat we deden, ontzettend arbeidsintensief. Het land van m'n vader lag overal verspreid, dus als we moesten melken gingen we daar met de fiets of paard-en-wagen naar toe. Ik weet nog dat ik soms lag te slapen in de schoolbanken, vanwege het vele werk. Op een gegeven moment was ons gezin te groot voor het bedrijf. M'n jongste broer rekende erop dat hij ook in de boerderij kon blijven. Daar had hij ook wel oren naar, maar toen zei m'n vader tegen hem: "Ik kan de hele koppel niet hebben. Je moest toch maar eens wat leren." Op dat moment heeft hij daar enorm om gehuild, maar achteraf had hij er geen spijt van. Hij heeft een timmermansopleiding gedaan en is later bij Rijkswaterstaat komen te werken. Als je in die tijd bij de overheid kwam, had je een baan voor het leven.

Ik had ook nog een zus die opgroeide bij een oom en tante in Dalfsen. Ze heeft nooit bij ons thuis gewoond. In de vakanties gingen we er altijd graag op bezoek. Zij heeft het bij mijn oom en tante beter gehad dan wij thuis allemaal samen. We waren met een groot gezin en het was hard werken voor een paar centen. Terwijl zij alleen was bij m'n oom en tante die zelf geen kinderen hadden. M'n moeder heeft later wel eens gezegd dat ze het niet weer op die manier zou doen. En m'n zus miste

ons ook wel. Maar ze heeft het er best gehad. Tot aan haar trouwen is ze bij m'n oom en tante gebleven.

Kruudmoes

Voor de tuinbouw had m'n vader misschien 50 of 60 are grond, meer niet. Daarnaast hij had een stuk of zes melkkoeien. Het was bijna allemaal koude grond waarin we verbouwden. Het begon meestal in februari met de spinazie. Daarna kwam de bloemkool, de sla en de andijvie. Voor de sla had m'n vader een kleine kas van glas. In de crisisjaren vóór de oorlog was er strenge regelgeving vanuit de overheid en het crisiscomité. Je mocht niet zomaar meer vee nemen en ook het aantal kroppen sla dat in een kas mocht staan was beperkt. Achter één stuk glas mocht je twintig kroppen sla verbouwen. Als er 24 stonden en er kwam controle, dan werden ze direct uit de grond getrokken. Eigenlijk zonde, maar men wilde zo voorkomen dat er overschotten ontstonden.

In die tijd was het ook gebruikelijk dat je peulen verbouwde. Dat deden we in van die bedden met daarin lange stokken. In de bedden zaaiden we dan ook nog kruiden voor de kruudmoes. Nadat het was geoogst, ging het allemaal naar de veiling toe. Ik weet nog dat m'n moeder er ook wel eens zwarte bessenblad bij in plukte om het wat meer te laten lijken. Dat was toen schijnbaar de gewoonte. Je kon het dan beter verkopen en dan had je wat meer opbrengst. Bonen en bieten verbouwden we ook. En in het najaar had je boerenkool. Zo ging het zo'n beetje het hele jaar door.

Straoteners

M'n ouders kwamen allebei uit een familie van zogeheten *straoteners*. Dat waren stadsboeren waarvan het bedrijf dicht tegen de stad of zelfs in Zwolle was gelegen. 's Ochtends na het melken gingen ze direct naar de stad toe om de melk uit te venten. Dat gebeurde ook met de groente die ze verbouwden. Ze hadden vaak een groepje vaste klanten. Als er na hun ronde nog melk over was, gingen ze dezelfde dag nog naar de markt in de hoop het daar te verkopen. De ene keer zal het beter geweest zijn dan de andere keer, maar zo ging dat toen. M'n moeder heeft dat ook wel gedaan toen ze nog thuis woonde. Eigenlijk kwam ons bedrijf daar uit voort.

Wat verder buiten de stad had je een kring van meer gewone boeren op het platteland. Er bestond een duidelijk onderscheid tussen de stadsboeren en de plattlandsboeren rondom Zwolle. Beide groeperingen hebben begin twintigste eeuw hun eigen melkfabriek opgericht, die elkaar scherp beconcurrerden. De fabriek van de *straoteners* was De Eendracht en die van de plattlandsboeren Hoop op Zegen. De melk van De Eendracht was direct bestemd voor de consumptie en bracht daarom meer op dan bij Hoop op Zegen, die er boter en kaas van maakte. De Eendracht kon de boeren gemiddeld genomen dus een hogere prijs bieden. Ik weet nog dat er op een gegeven moment bij De Eendracht één cent per liter bij de melkprijs op kwam en bij Hoop op Zegen niet. Daar zat toen veel jaloersheid bij. Het was wel jammer dat beide fabrieken elkaar altijd zo hebben tegengewerkt. Als ze gewoon samen hadden opgetrokken, waren de opbrengsten waarschijnlijk hoger geweest en hadden ze misschien langer bestaan. In de oorlog moesten beide fabrieken onder dwang van de Duitsers fuseren. Dat is toen ook gebeurd. Maar na de oorlog konden ze nog steeds niet met elkaar overweg en zijn ze direct weer gesplitst. Er zat kennelijk nog zoveel gevoel voor

concurrentie. Later zijn ze uit nood wel weer bij elkaar gekomen en ook opgegaan in grotere fusies. Ik zat toen ook nog een tijdje in het bestuur.

Veiling

In de oorlog werden alle mannen opgeroepen om loopgraven te maken voor de Duitsers. Je moest dan bij de Arbeidsdienst. Maar doordat ik in de landbouw zat, in de voedselvoorziening, kon ik vrijstelling krijgen. Ik heb daar toen zo'n bewijs voor gekregen. De Duitsers zaten vlakbij op het Sportpark. Ze kwamen weleens bij ons voor vervoer van eten en andere goederen. Dat deden we dan met paard-en-wagen. Ze betaalden ons er gewoon voor. We deden dat liever dan loopgraven maken. Ik kon goed leren dus heb ik in de winters van 1942 en 1943 een tuinbouwcursus gevolgd en in 1947 een cursus land- en tuinbouwboekhouden. Later heb ik ook nog de landbouwwintercursus gehaald en een cursus veeverloskunde.

Na de oorlog ging de gezondheid van mijn vader achteruit. In maart 1950 is hij overleden. Hij was 58 jaar oud. Ik heb toen samen met mijn oudere broer Marten de boerderij overgenomen. We hadden toen nog niet echt een taakverdeling, later wel wat meer. Trijntje kwam niet van een boerderij en had niet zoveel met koeien. Na ons trouwen deden wij daarom samen meer de tuinbouw en Marten en zijn vrouw de koeien. Tot eind jaren zestig was de tuinbouw het grootste aandeel in ons bedrijf. Drie keer per week brachten we onze producten naar de groenteveiling, eerst aan de Van Karnebeekstraat en later aan de Deventerstraatweg in Zwolle. Er stond dan een hele rij boeren met paard en wagen te wachten om hun producten af te leveren. Het was er altijd ontzettend druk. Ik weet nog dat de rij zelfs een keer tot aan het huidige Wezenlandenziekenhuis stond. Later kwamen de meeste boeren met de trekker. Het veilen gebeurde met een klok. De wijzer liep van hoog naar laag, waarbij kopers op een knop konden drukken als ze een bepaalde partij wilden kopen. Zo werd de prijs vastgesteld. Het was altijd mooi om naar de veiling toe te gaan. Ik ben ook weleens met paard-en-wagen naar IJsselmuiden naar de veiling geweest. Dan was je een hele dag weg.

Trouwen

In 1954 leerde ik Trijntje kennen. We hadden elkaar op de vereniging of op straat ontmoet. Zo ging dat toen. Na drie jaar verkering wilden we wel trouwen, maar omdat mijn moeder nog thuis woonde hadden we niet direct een plek om te wonen. En we wilden niet bij haar in. We hebben toen nog gesolliciteerd op een pachtboerderij in de Noordoostpolder, maar daarvoor werden we afgewezen. Ik heb de afwijzing hier nog liggen. Op een gegeven moment is mijn moeder met twee zussen en m'n jongste broer verhuisd naar de Van Laersweg en kwam het ouderlijk huis vrij. Dat was in 1957. Na ons trouwen zijn wij toen op de boerderij gekomen en Marten verhuisde naar een huis aan de Langenholterweg. We trouwden op een donderdag, eerst op het gemeentehuis en daarna in de kerk. Ik wilde eigenlijk geen zaaltje huren voor een feest, maar uiteindelijk hebben we dat 's avonds toch gedaan. We hadden er ook een accordeonist bij. De volgende dag moest ik weer naar de veiling toe en was ik de hele dag weg. Dat zou ik nu niet weer zo doen.

Een Fahr van 14 PK

Eén van de eerste machines die we kochten was een kiepploeg voor achter het paard. Daar kon je heel makkelijk de grond mee los scheuren. Het werk ging op die manier sneller en het werd iets minder arbeidsintensief dan voorheen. In 1957 kochten we ook een trekker voor 6.135 gulden. Vóór die tijd hadden we altijd een paard, maar nooit meer dan één. Als we moesten ploegen, leenden we er meestal eentje bij. Ik was wel een paardenliefhebber, maar toen we de trekker kregen hebben we het paard weggedaan. Weet je wat het was. We hadden het land zó verspreid liggen, we molken op het land en we moesten naar de veiling toe. Met een trekker kon je je veel sneller verplaatsen. We hadden maar een kleintje, een Fahr van 14 PK. Maar het scheelde een heel stuk! Later hebben we nog twee keer een andere trekker gekocht. De laatste keer was in 1975 en die heb ik nog steeds. Hij staat momenteel bij mijn dochter. Mijn kleinzoon zit er nog weleens op.

Stadsuitbreiding

De Oosterenk was het laatste tuinbouwgebied bij Zwolle. Verderop was er allemaal weiland. Tijdens de oorlog waren er praktisch geen nieuwe woningen gebouwd, maar daarna groeide Zwolle sterk. Uiteindelijk moest ons bedrijf in 1963 weg vanwege de stadsuitbreiding. We zagen dat wel aan komen, want de huizen kwamen langzamerhand steeds dichterbij. Maar omdat we een pachtboerderij hadden, waren er voor ons niet zoveel mogelijkheden om bezwaar aan te tekenen bij de gemeente. Nadeel was ook dat we helemaal geen land meer overhielden. Alles was voor de stadsontwikkeling. Ja, en wat moet je dan? We hebben van alles wel geprobeerd, maar dat was een moeilijke en spannende tijd. Het was onzeker of we wel boer konden blijven. Van de gemeente konden we wel een bedrijf in Dalfsen, Kampen of Heerde krijgen als we dat wilden, maar dat was alleen tuinbouw. En we wilden de koeien nog niet kwijt.

Ik heb toen rond 1960 nog een keer gesolliciteerd op een boerderij in de Flevopolder. Je moest dan een aanvraag indienen bij de *Rijksdienst voor IJsselmeerpolders* en je hele levensverhaal met je motivatie opsturen. Dat we niet zijn uitgekozen was toen wel een flinke teleurstelling. Het kantoor van de Rijksdienst zat in Zwolle. Van daaruit keken ze zo op onze boerderij. Ze hadden toch kunnen zien dat we omhoog zaten en dat de stadsrand steeds dichterbij kwam! Maar ze vonden ons maar prutboeren die niks voorstelden. Onze boerderij zag er ook niet uit volgens hen. Dat was toen niet makkelijk.

Uiteindelijk gingen we in 1963 als één van de laatsten weg van de Oosterenk. Er was een boerderij vrijgekomen vlakbij de IJssel in de buurschap Schelle aan de Schellerenkweg 2. Er zat maar 2,84 hectare grond bij, veel minder dan we daarvoor hadden. Maar het lag tenminste vrijwel aan één stuk. Dat hadden we op de Oosterenk niet. Bovendien was het zeer geschikt voor tuinbouw. We zeiden tegen elkaar: "Lukt het niet om er grond bij te krijgen, dan kunnen we ons altijd nog redden met de tuinbouw." Via een publieke veiling hebben we die boerderij gekocht voor 52.000 gulden. Voor die tijd was dat een behoorlijke prijs, maar ons geluk was dat we een goede schadevergoeding van de gemeente hadden gekregen. Er waren ook tegenbieders uit de omgeving, die later zeiden: "We zijn maar gestopt met bieden, want zij zijn bij de stad weggekomen. Daar kunnen wij toch niet tegenop." Op het bedrijf zaten oude mensen, maar die wilden niet weg voordat alle gewassen eraf waren. Zo ging dat in de tuinbouw. Ze moesten de grond keurig netjes opleveren. Uiteindelijk kregen

we het in november. We hebben in 1967 een nieuwe kas laten zetten van 1 hectare. De groenten groeiden daar beter in.

Schelle

Vlak voor de kerstdagen in 1963 zijn Trijntje en ik op de nieuwe boerderij komen wonen. Marten wilde er ook wel naar toe, maar er zat maar één huis bij. Hij woonde nog steeds aan de Langenholterweg. We hebben direct geprobeerd een tweede woning bij het bedrijf te zetten, maar dat had nog heel wat voeten in de aarde. De gemeente werkte niet mee en de burens die woonden op Landgoed Schellerberg hielden het tegen. Die waren zo'n beetje heer en meester in de buurschap en hebben altijd moeilijk gedaan. Als je in die tijd wilde bouwen, moest je in de buurt de burens bij langs om hen een verklaring van geen bezwaar te laten tekenen. Vroeger was eens bepaald dat vanuit huize Schellerberg het zicht op Hattem vrij moest blijven. Daar mocht niks worden gebouwd en ook geen bomen worden geplant, om de mooie doorkijk te behouden. Dus toen Marten bij de bewoners van het landgoed kwam, zei die vrouw tegen hem: "Hoe kun je me dat nou aandoen om daar een woning neer te zetten!" Maar Marten wilde graag bij zijn bedrijf wonen. Dat heeft nog heel wat moeite gekost. Na een paar jaar hebben ze uiteindelijk toch getekend. Dat viel dan weer mee. In 1967 kon het huis worden gebouwd, waarna Marten met zijn gezin ook bij de boerderij kwam wonen.

Bij de boerderij probeerden we al snel wat meer grond te krijgen. De bewoners van Schellerberg verpachtten ook land in de buurt, maar dat hebben wij nooit gehad. We konden het niet eens worden. Eind jaren zestig was er buitendijks een boer die met zijn bedrijf wilde stoppen. Toen we dat hoorden hebben we hem uitgekocht en met hem een akkoord gemaakt om zijn pacht over te nemen. De eigenaar van die grond kwam uit Brummen en liet weten dat hij het ook wel wilde verkopen. Het ging om 9 bunder in totaal, dus dat was wel de moeite waard. We zijn toen om tafel gegaan met die eigenaar en met die boer die dat pachtland had. Het was in het voorjaar. Maar de eigenaar was gewaar geworden dat wij die pachter al uitgekocht hadden. Daar was hij slecht over te spreken. Hij wilde daarom de grond niet meer aan ons verkopen. Toen was de conferentie snel afgelopen. Dat was wel jammer, maar later draaide hij weer bij en konden we het alsnog kopen. Toen was het al winter. Het was echt goed land. We hebben er altijd goed op geboerd. Omdat het in de uiterwaarden was zou je zeggen dat het vaak onder water kwam te staan. We kochten het in de winter van 1969 dus in mei 1970 deden we voor het eerst de koeien erin. We moesten ze er toen al snel weer uithalen omdat er hoog water kwam. Daar hadden we direct in het eerste jaar pech mee. Maar daarna hebben we er misschien nog maar één of twee keer last van gehad, dus dat viel mee. Dat land is nu allemaal weg voor Ruimte voor de Rivier. Ik had er nog ruim een bunder en mijn neef nog meer. We hebben er een goede compensatie voor gekregen.

Kwetsbaar

In de loop der tijd kreeg je steeds meer specialisatie. Laatst had ik het er nog met iemand over. Wij hadden nooit heel veel van één bepaald soort groente. Als je veel van iets hebt, dan is dat mooi als de prijs goed is. Dan kun je goed verdienen. Maar als de prijs minder is, krijg je de klappen en kom je

in de problemen. Dat zag je bij die hele specialisatie. Je bent dan ook kwetsbaarder. Je kunt het dus tweeërlei bekijken.

Vanaf de jaren zeventig werd de melkveehouderij steeds belangrijker. Die leverde meer op. Wij hebben ons toen ook meer toegelegd op melkvee, hoewel we nooit helemaal gestopt zijn met de tuinbouw. We molken altijd in het land met een weidewagen. Dat was een melkmachine die was gemonteerd op een frame van buizen en een vacuümleiding. Daar zaten dan haken aan waar je de koe aan vast kon zetten. Later hebben we een doorloopwagen gekocht. De melk kwam in de ketel en daarna deden we het in bussen die werden opgehaald. Wij hebben nog tot 1981 gewerkt met melkbussen. Je had toen al wel een heleboel tankmelk, maar we waren niet zo wild van die overgang. Marten en ik waren allebei al rond de 60 jaar en om dan nog voor die paar jaar dat we nog boerden een tank aan te schaffen. Later kwam het bericht dat de fabriek geen bussen meer op zou halen, dus moesten we wel. Toen hebben we alsnog een tank gekocht. Daar hebben we uiteindelijk geen spijt van gehad hoor.

Op een gegeven moment werd de superheffing ingevoerd. Het grootste deel van de boeren was in die tijd daartegen. Die quotering kwam er namelijk om de melkproductie te beperken. Je werd dan gedrukt in je aantal liters melk. Ik weet nog best dat we een vergadering hadden van de Overijsselse Landbouw Maatschappij (OLM). Het hoofdbestuur was in feite tegen de superheffing. Maar ik was er voor! Vóór de quotering was het namelijk zo dat als ik teveel melk had, het veel minder of niks opbracht. Je kon dan wel veel produceren, maar je was niet zeker of je het wel allemaal kwijt raakte en dat je er een goede prijs voor kreeg. Dat had je na de invoering van de superheffing niet meer. Je kreeg toen een gegarandeerde prijs voor het aantal liters dat je mocht melken. Daardoor had je als boer meer zekerheid en een vaster inkomen. Het zal mij benieuwen hoe het straks gaat als de quotering er weer af is. Volgens mij gaan we dan weer dezelfde kant op als vroeger.

Gesplitst

In 1984 was Marten 65 jaar oud en wilde hij er mee stoppen. Het werk werd hem te zwaar. We waren met z'n beiden en als er dan eentje alles moet doen, dan gaat het niet. Marten's zoon was geen 100 procent liefhebber van het boeren- en tuindersvak, maar had op dat moment geen werk. Dus toen zijn we toch samen om tafel gegaan en nam hij het deel van zijn vader over. Mijn eigen kinderen hadden geen belangstelling, dus zelf had ik geen opvolger. Samen met mijn neef heb ik toen nog drie jaar verder geboerd. Toen was ik ook vijfenzestig en hebben we het bedrijf gesplitst. Hij is op de boerderij gaan wonen in wij in het huis dat Marten er in 1967 bij had gebouwd. Daar heb ik nog een schuur bij gezet, want ik ben toen in het jongvee gegaan, exportpinken. Maar later ging het met de export niet meer zo best, dus ben ik overgestapt op vleesvee. In de loop der jaren ben ik wel steeds kleiner gaan boeren hoor. In de jaren negentig had ik al 70.000 liter van mijn melkquotum verkocht in combinatie met 3,5 bunder land. Diegene die het toen heeft gekocht heeft er later goed aan verdiend. Het quotum werd steeds meer waard. Maar dat weet je van tevoren niet. Ik hield nog een paar bunder land over, dat was voor mij genoeg. Een jaar of vijf geleden zijn de laatste koeien weggegaan en ben ik er mee gestopt. Ik was toen 88 jaar oud. Het land dat ik nog had, heb ik mijn neef in gebruik gegeven.

De Kievitsbloem

De afgelopen jaren ben ik drie keer gevallen. De eerste keer was thuis. Ik struikelde over een spoorbiels en viel pal op m'n rug. Daar heb ik veel pijn aan gehad. Ongeveer een jaar later was ik aan het fietsen op de fiets van Trijntje. Ik verloor mijn evenwicht en heb toen mijn heup gebroken. Ik had geluk dat de zoon van de buurman aan de weg stond. Hij heeft me toen in de auto geholpen en naar huis toe gebracht. Weer ruim een jaar later ben ik toen ik 's nachts naar de wc ging opnieuw gevallen op m'n heup. Ik kon nog wel weer in bed komen, maar tegen zes uur had ik zo'n pijn dat de dokter maar moest komen. Ik heb toen nog een paar dagen in het ziekenhuis gelegen en toen ben ik naar woonzorgcentrum De Kievitsbloem gegaan. Daar zit ik nu zo'n anderhalf jaar. Trijntje leefde al niet meer. Ze is 87 jaar geworden. Dit voorjaar was het drie jaar geleden dat ze is overleden. Mijn dochter Rita gaat op de plek van ons oude huis wonen. Toevallig beginnen ze vandaag met slopen. Ze zetten er een nieuwe woning neer.

Vroeger en nu

Het was als boer soms hard werken en de tijd was ook niet altijd makkelijk, maar ik heb het altijd met plezier gedaan. Het werk moest gewoon gebeuren. Soms vraag ik me weleens af hoe ik het allemaal voor elkaar heb gekregen. Naast de boerderij heb ik ook nog in het bestuur van de melkfabriek gezeten, was ik actief bij de OLM, ben ik al 65 jaar lid van zangvereniging *De Nieuwe Ster* en zat ik zeventien jaar in het bestuur van de Zwolse afdeling van het Landbouwschap. Ook nog een periode als voorzitter zelfs. Ik weet nog dat ik een keer een vergadering moest leiden over het bestemmingsplan buitengebied Zwolle-Zuid. Terwijl ik daar helemaal geen verstand van had. De gemeente had grond nodig en bood eerst 30.000 gulden per bunder. Dat was veel te weinig. Hoe het kwam weet ik niet, maar uiteindelijk hebben de boeren 47.000 gulden per bunder grond gekregen. Het is dus toch goed gegaan.

Nu heb je bijna helemaal geen boeren meer in Zwolle-Zuid. Vroeger alleen maar. Als je als burens bij elkaar op visite kwam, waren het bijna allemaal boeren. Daar is nu niks meer van over. Er is ontzettend veel veranderd in de loop der jaren. Het grootste verschil is volgens mij dat toen ik jong was de kinderen, ik ook, op de boerderij bleven en niet zo snel naar de stad vertrokken. De stad is nu veel groter en de kinderen trekken er veel sneller naar toe. Daardoor blijven er steeds minder boeren over.'

